44

665

J. MORATÓ

ES ANGUNIES DEL REPÓS

omedia en tres actes

LES ANGUNIES DEL REPÓS

JOSEPH MORATÓ

LES ANGUNIES DEL REPÓS

Comedia en tres actes

DE TOTS COLORS

BARTOMEU BAXARIAS - EDITOR
Passatge de Mercader, 10, interior.
BARCELONA.—1909.

PERSONATGES

María	25 anys.
Tula	30 »
Lluís	37 »
Ramón	27 »
Avi Joseph	60 »
Criat	
Pepet	12 »
Licos	11 »
Manet	9 »

Aquesta obra va ser estrenada al Teatre Romea, la nit del 27 de novembre de 1906, sent interpretada segons la distribució següent:

María, donya Emilia Baró; *Tula*, donya Antonia Baró; *Lluís*, don Antoni Piera; *Ramón*, don Agust Barbosa; *Avi Josep*, don Jaume Capdevila; *Criat*, don Agustí Antiga; *Pepet*, nen Tresols; *Licos*, nena Vendrell; *Manet*, nen Forest.

PRIMER ACTE

Sala ab apariencies de casa rica. Una porta al fons y una a l'esquerra que ve cara a cara d'un balcó que hi ha a la dreta. A l'aixecarse'l telò no hi ha ningú en escena, però se sent a dins a la María y en Ramón.

ESCENA PRIMERA

MARÍA *y* RAMÓN

MARÍA (*desde dins, al fons*)

¡No m'amoinis més!

RAMÓN (*id.*)

Tu'n tens la culpa.

MARÍA

¡Senyor, Senyor, quín home!

RAMÓN

¡Senyor, Senyor, quína dòna!

MARÍA (*sortint a escena boy treyentse'ls passadors del barret*)

¡Ja t'asseguro que trigaré a tornar a sortir ab tú.

RAMÓN (*seguintla boy treyentse'ls guants*)

¿Què vols dir ab això?

MARÍA

Que sortiré sola. (*Llensa'l barret sobre una cadira y va per descordarse l'abrich, però està tant nerviosa, que'ls dits se li entrebanquen*).

RAMÓN

Això de sortir sola, ho veurem... (*Ab autoritat*) ¡Ets la meva dòna!

MARÍA

¡Per desgracia!

RAMÓN

Per desgracia meva.

TOTS DOS A L'HORA

¡Meva, meva, meva!

MARÍA

¡*Libertino*!

RAMÓN

¡*Coqueta!*

(*Pausa.* MARÍA *segueix bregant pera descordarse l abrich.* RAMÓN *després de llensar sobre qualsevol moble els guants que s'acaba de treure, se posa a passejar nerviós, d'una banda a l'altre*).

MARÍA (*Sense deixar de bregar ab l'abrich*)

¡Ay, estigues quiet! Ab aquest anar y venir me poses els nervis nó sé com.

RAMÓN

¡Millor! (*Segueix passejant*).

MARÍA

M'agrades per lo amable.

RAMÓN (*aturantse*)

Per amable, no hi ha com tú, que't passes la vida somrient a...

MARÍA

¿A quí?... Digues; ¿A quí?

RAMÓN

Prou que ho sabs.

MARÍA (*ofesa*)

¡Ja s'acabarà això!... ¡Y aviat, ben aviat!...

RAMÓN

Es lo que desitjo.

MARÍA

¡Donchs no ho hauràs de desitjar gaire! (*Y abans de que hagi conseguit descordarse l'abrich, va a pendre de nou el barret, però torna a deixarlo, sorpresa per les ganes de plorar, que la fan rompre en sanglots y asseures en una cadira*). ¡Déu méu! ¡Déu méu! ¡Que desgraciada soch!

RAMÓN

¡No'n parlem pas més!... ¡La gran desgracia! (*Segueix passejant. Pausa. De sobte s'atura, se la contempla uns instants y, veyentla que segueix plorant s hi acosta com penedit*). Bé ¿que van de bò aquests plors? (*Va pera apartarli les mans del rostre*).

MARÍA

Déixem estar.,. No'm toquis... ¿Sents què't dich?

RAMÓN

Apa, no ploris, tonteta...

MARÍA

¡Dôs, jo vuy plorar!

RAMÓN

Per tot arrèu veus el drama.

MARÍA

Y tú la comedia.

RAMÓN

Però, dona...

MARÍA

¡Vuy plorar, vuy plorar y vuy plorar!... ¡Y no n'has de fer res! (*S'aixeca y fa algunes passes, esquitllantse d'ell. Ell la segueix*).

RAMÓN

Vaja, prou... No siguis aixís... Tot seguit te prens les coses a la valenta, tu... Vina, que't treuré l'abrich. (*María va apartantse d'ell ab suavitat, dirigintse cap a l'esquerra, y quan es prop de la porta d'aquella banda, dona correguda y desapareix, tancant la porta per dins y deixantlo a n'ell a fòra.*

ESCENA II

RAMÓN *y a poch* LLUÍS *ab el* CRIAT

(*Ramón, al trobarse sol, està un moment indecís. Després s'acosta a la porta per hont ha desaparegut* MARÍA *y hi dona alguns copets ab els nusos dels dits. Ningú respòn*).

RAMÓN

¿María?... ¿Marieta?.. ¿Que encara estàs enfadada?... Digues, María... (*Silenci. Torna a trucar ab els nusos dels dits, y en vista de que no'n treu res, s'ajup pera mirar pel forat del pany*).

LLUÍS (*al* CRIAT *que l'acompanya*)

No cal que m'anuncii, nó. Soch de la familia.

CRIAT

Oh, es que'l senyor me té dit...

LLUÍS

Déixiho estar lo que li tingui dit el senyor.

CRIAT

Es que...

LLUÍS

Be, vaja, entesos... (*Y avensa alegrament. El criat resta observantlo desde'l pas de la porta.*

En Ramón segueix ajupit prop de la de l'esquerra. En Lluís se li acosta de puntetes, y, quan hi es aprop, s'ajup al seu costat, sense que en Ramón se n'adongui).

RAMCN

¿María?... ¿Marieta?... ¡Respòn, maca!

LLUÍS (*sonrient y sense aixecarse*)

¡Ansia, noy!... ¡Això sí que es una delicia! ¿Sis anys de casat y encara jugues a fet ab la dòna?... ¡D'això sí que se'n diu una *eterna luna miel!*

RAMÓN (*sorprès*)

¡Lluís!

LLUÍS

¡Ramón! (*S'abrassen, y un cop abrassats, se aixequen de mica en mica*).

RAMÓN (*adonantse del criat*)

¿Què fa vostè aquí?

CRIAT

Com que'l senyor me té dit...

RAMÓN

Vàgissen. (*Criat obeeix*).

ESCENA III

RAMÓN *y* LLUÍS

LLUÍS

Vaja, noy, te felicito, perque veig que seguiu tant ben avinguts com el primer any de casats... Y jo també me'n felicito.

RAMÓN (*ab ironía*)

Sí, sí, pots ben felicitante'n. ¡Aquesta casa es un cel!

LLUÍS

¿Que te'n burles?

RAMÓN

¡Ves si me'n burlaría! (*Cambiant de tò*). Y ¿cóm es que hagis baixat a Barcelona?

LLUÍS

He vingut per maquinaria... Vuy aixamplar la producció ¿sabs?... Se pert molta energía per aquelles reconades d'Aiguavessa. El riu ho banya tot, ho rega tot, ho anima tot, però no fa anar més que tres o quatre molins que daten del temps del pare Adam. Y això no pot seguir aixís. Es qüestió de que, servintse de la forsa de l'aigua, se'n crehi una de més potenta... S'hi ha de dur l'electricitat, noy, allà dalt... ¡Què molins, què molins!... Lo que se ha de montar es una farinera... una gran farinera... ¡Ara ray que ja hi arriba'l tren!

RAMÓN

¡Tú, sempre somniant!...

LLUÍS

Això sí... El somniar m'es mitja vida... Però el convertir en realitat lo que abans era somni, m'es mitja vida més. ¡Y que es hermosa, Lluís, la brega que un ha de sostenir para arribar a bon terme!... Tù ja les sabs les fadigues que m'ha costat ressucitar aquella comarca, fenthi entrar una engruna de progrés. Però a l'últim he triomfat... Y lo que abans eren herms, ara son camps y hortes; y lo que abans eren terres de secar, ara son esplèndits regadius... Perque allà hont podía devallar l'aigua, l'hem canalisada pera aprofitarla tota... Y als indrets massa alts, li hem feta pujar ab l'ajuda dels molins de vent... Y vetaquí que no se'n pert ni una gota y tot allò es un jardí... Y el poble, que abans era mort, ara's veu ressucitar y somriu a la plenitut y'm beneeix com a

una mena de redemptor. (*Engrescantse*). Però, jo no estich content encara... Jo vuy que lo que de dies es un jardí, a la nit sigui una mena de paradís encantat, en el que la resplandor potenta del archs voltàichs, enlluerni als forasters que passin ab el tren y desperti als que dormin en una reconada de vagó, donantlos l'impresió de que passen de les tenebres a la llum, de la nit més negra al día més clar, dels llims al paradís...

RAMÓN

T'envejo'ls entusiasmes, noy.

LLUÍS

¿Que no'n tens tú?

RAMÓN

Jo, no.

LLUÍS

Y ¿còm t'ho fas per viure?

RAMÓN

Mira... vivint.

LLUÍS

Creume que't planyo.

RAMÓN

Motius n'hi ha.

LLUÍS (*després de miràrsel ab fixesa*)

¿Que no ets felís?

RAMÓN (*després d'un moment de dubte*)

No.

LLUÍS

¿Què't falta?

RAMÓN

Res... Més aviat me sobra...

LLUÍS

Y ¿què es lo que't sobra, si's pot saber?

RAMÓN

No'm podries entendre tú... Has tingut massa sort...

LLUÍS

¡Quí's queixa!.,. Vares venir al món y ja vares trobarlos fets; vares estudiar una carrera... per tenirla, y ¡quan la vares tenir, vares entrar herèu de lo de casa teva y vares reposar; y vetaquí que has seguit reposant sempre més, disfrutant de la pau de la familia en companyía d'una dòna que es un àngel.

RAMÓN (*ab amargor*)

No te'n desfassis d'això de la pau.

LLUÍS (*alarmat*)

¿Que no vius be ab la María? (*Ramón no contesta*). Digues, cuita... Vuy saber quín es el misteri que m'amagues... Vuy saberlo... tinch dret a saberlo... La María es cunyada meva; per mí't va conèixer a tú; per mediació meva's va fer el vostre casament y l'aire ab que parles, m'alarma la conciencia.

RAMÓN

No t'acuso de res... tú vares fernos un be a tots dos y si la realitat no ha correspost als teus desitjos, no hi tens cap culpa...

LLUÍS

Però ¿es possible saber de què te les hèus?

RAMÓN

De res... Al cap d'avall potser tot se redueix a una sospita.

LLUÍS

¿Sospita... de què?

RAMÓN

Deixemho córrer.

LLUÍS

¡Oh, ca!. . Res d'això... S'ha d'aclarir aquest misteri. (*Anant cap a la porta per hont ha desaparegut María y cridant*) ¡María! ¡María!

RAMÓN (*deturantlo y en veu baixa*)

Déixala estar, home... ¿No't dich que tot plegat potser ne es res?

LLUÍS

Donchs val més aclarirho... A mí m'agraden les situacions clares... (*tornant a cridar*) ¡María!

RAMÓN

¡Déixala't dich, home!

LLUÍS

Donchs, esplicat tú. ¿Què'n te'ns que dir de la teva dòna?

RAMÓN

No sé com dirtho... Costen d'explicar aquestes coses .. Veuràs, que hi ha un tipu... un de aquests desvagats que no saben què fer...

LLUÍS (*interrompentlo*)

Per l'istil de tú... Vaja, endavant.

RAMÓN

Si comenses aixís, pleguem.

LLUÍS

Tú sempre'l mateix. Encara no emprens una cosa, ja't disposes a plegar. Y això es causa de que no fassis res.

RAMÓN

Bé, deixat de frases.

LLUÍS

Dispensa y segueix.

RAMÓN

Donchs, veuràs que aquest tipu que't dich,

se les ha donades per fer l'ós a la meva dòna y a seguirla per tot arreu... Y no s'acontenta ab seguirla quan va sola, sinò que fins ho fa anant ab mí... (*Pausa*) ¡Ves què te'n sembla!

LLUÍS

Per ara, res... No trobo que hi tingui cap culpa la María en això.

RAMÓN

Prou que n'hi té, perque ella l'encoratja.

LLUÍS (*ab energia*)

¡Mentida!

RAMÓN

¡No mento may!

LLUÍS

Perdona... Vuy dir que potser vas errat.. (*ab decisió*) Veyam: ¿què fa la María per encoratjarlo?

RAMÓN

Se'l mira, tors el cap... y somriu.

LLUÍS (*dubtant*)

Bé, bé, bé... Fins aquí no veig res clar... ¿Quí sab si es per casualitat que somriu?

RAMÓN

No's repitiría la cosa tantes vegades.

LLUÍS

Ah ¿fa molt temps que dura això?

RAMÓN

Potser un any.

LLUÍS

Y encara no has trobat el medi de que semblant tipu us deixi en pau y gracia de Déu.

RAMÓN

¿Voldríes que dongués un espectacle?... No fa per mí això.

LLUÍS

¿Per què?

RAMÓN

Perque... ¿què vols que't digui?... ho trobo ordinari...

LLUÍS

Me sembla que deus tenir mandra de buscar la solució... Y fins de tenir una sentada formal ab la teva dòna pera esborrar tota mena de rezels...

RAMÓN

No soch bo jo per certes coses. Ara mateix, quan has entrat tú, acabàvem de tenir una escena. Donchs ¿creuràs que ab tot y venir les rahons d'aquest tipu que't dich, no he gosat anomenarlo?... Dubto ¿sabs?... Y'm passo la vida torturantme'l cervell, desitjant saber y no gosant preguntar, morint d'incertitut y no atrevintme a desferla. Y això fa que la meva vida sigui un torment, com ho es la de la María. perque ella també'm pateix de les meves febleses... (*Pausa. Lluís passeja per l'habitació*). Creume, Lluís, això no es viure.

LLUÍS (*deixant de passejar y guaitant a* RAMÓN *fit a fit*)

¿Sabs què us falta tant a tú com a n'ella, per viure tranquils?

RAMÓN

¿Què?

LLUÍS

¡Mitja dotzena de criatures!

RAMÓN

¡Quín disbarat!

LLUÍS

Y ¿sabs què us sobra?

RAMÓN

No.

LLUÍS

El criat y la cambrera... Creume, Ramón: uns quants fills que visquessin ab vosaltres, y una minyona sola per fer les feines més precises, foren la clau de la vostra felicitat. Perque tot lo que teníu us ve de no saber què fer...

RAMÓN

Y ¿còm ens ho fariem per pujar mitja dotzena de fills? Ara tením no més la nena y jo sé els mals de cap que'ns costa.

LLUÍS

Dèus voler dir els que costa a les monges del pensionat.

RAMÓN

Total fa un any que hi es. Y abans ..

LLUÍS

Sí, abans donava molta feina... al servey: primer a la dida, després a la mainadera, més tart a la mainadera y a les minyones... Realment, devía ser molt pesat per tú y la María.

RAMÓN

¡Còm se coneix que vius a fóra! No sembles el mateix de quan estudiàvem.

LLUÍS

Es que no ho soch. Abans era un estudiant alegre y ara soch un pare de familia.

RAMÓN (*ab ironía*)

Tot lo pare de familia que pot ser un pare de familia ¿oy?

LLUÍS (*bromejant*)

... A rahó d'un fill per any... Ja ho diem sempre ab la dòna: sembla que'n fem colecció... Y's comprèn: el primer va ser un xicot... ¡Bé havíem de buscarli parella!... Però va venir el segón... y va ser un altre xicot... ¿Quín

remey ens quedava sinó tornar a probar fortuna?... Y la vàrem probar y va tocarnos el tercer bailet. Endavant: un dia o altre vindría la ratxada de les mosses. Y mira, a la quinta vegada, va comensar... Sinò que la mossa va venir acompanyada d'un nou marrech. Y vetaquí que ara'ns trobem ab cinch noys com cinch temples, una noya com un sol y una en camí. Perque la que ve ara es una noya: n'estich segur.

RAMÓN

¿Y si va acompanyada com l'altra?

LLUÍS

Millor: la colecció serà més rica.

RAMÓN

Y tú més pobre.

LLUÍS

O més rich, perque tindré més ganes de treballar.

RAMÓN

Sí, sí, vesho fent aixís... Lo que es jo, Déu me'n guart d'imitarte. Son massa cars els fills.

LLUÍS

Ab lo que't costa mantenir tres persones de servey, podríes mantenir tres fills més... Posem dos, perque una minyona be haurieu de tenirla...

RAMÓN

Gracies per la concessió, però no'm convences... ¿Veus? Ara la nena podrà tenir una educació excelent y una fortuna més aviat grossa, mentres que si hagués de repartírsela ab una colla de germans ¡ves si cambiaría la cosa!

LLUÍS

¡Sí que fora llàstima! Sobretot si's casava ab un home pobre, que deixés el treballar pel geure.

RAMÓN (*picat*)

Ja sabs que aquest no es el meu cas. Més rich era jo que la María.

LLUÍS

O no tant pobre.

RAMÓN

No tothom pot fer com tú, que ressucites comarques... a base dels diners de la dòna.

LLUÍS

Però doblantlos, triplicantlos, quadruplicantlos, decuplicantlos, a copia d'energía y de esperit d'empresa. Ella va posar el llevat y jo he pastat la fornada... Una fornada en la que hi haurà pà sobrer per tota la familia y més que'n vingui.

RAMÓN

¡Ditxós de tú!

ESCENA IV

Dits, més MARÍA *que surt de sobte*

MARÍA

Sí, ditxós d'ell y ditxosa de la meva germana, que ha trobat un home per marit.

RAMÓN (*amenassant*)

¡María! ¡María!

MARÍA (*encaixant ab* LLUÍS)

¿Què fa la Tula?... ¿Y el pare?

RAMÓN (*correigintla*)

El papà.

MARÍA

El papà ho era quan jo vivía ab ell. ¡Ara que l'anyoro, es el pare!

LLUÍS (*ab intenció*)

Donchs, mira, el *papà* corre tot el día per allí ab els esclops y una brusa espellif da, regant l'horta y procurant treure les millors verdures del terme. Y quan no té feina a l'horta, s'entreté escatant el galliner, o donant menjar als cunills, o renovant el jas de la euga...

RAMÓN

Feines nobles, vaja.

LLUÍS

Les feines útils, totes son nobles.

RAMÓN

Bé, vaja, deixemho córrer. ¡Prou sermóns!... Suposo que dèus venir a sopar avuy.

LLUÍS

Impossible, perque me'n torno ab el darrer tren.

MARÍA (*fent la contrariada*)

¡Quína llàstima! Si esperessis demà, jo marxaría ab tú.

RAMÓN (*esverat*)

¿Còm?

MARÍA

Que marxaría ab en Lluís. ¿Quí millor que ell pera acompanyarme?

RAMÓN

Però, aquest viatge...

MARÍA

Tú mateix me l'has aconsellat al tornar de passeig... Y jo aprofito l'ocasió.

RAMÓN (*dominantse y probant de somriure*) Sí, sí... ben fet... Fora lo més ben pensat.

LLUÍS

Ja'm ve malament, ja, d'esperarme, però, si volèu, estich a la vostra disposició.

MARÍA (*fent ball-manetes*)

Filla, que anirà bé.

RAMÓN

¡Ves si ara faríes perdre temps a n'en Lluís... (*A Lluís*). No, no't destorbis per nosaltres... Ja... ja trobarem una altra proporció qualsevol dia... Y potser jo també pugi.

MARÍA (*ab ironía*)

Té por que'm perdés si anés sola... Me té molta confiansa'l meu marit.

RAMÓN

¡Com que tú me'n tens tanta!

MARÍA (*ab vivesa*)

La que't mereixes. (*A Lluís*). Perque aquí hont el veus, aquest senyor encara no se sab estar de mirar a les dònes guapes. Y anant ab mí y tot se les mira.

LLUÍS (*ab còmica admiraciò*)

¡Quín honor! ¡Tot jo estich esgarrifat! ¡Això es un monstre!

RAMÓN

No te la creguis, Lluís, es ella que...

MARÍA

¿Què... Digues, ¿què?

RAMÓN

Ja ho sabs tú.

MARÍA

Jo no sé res.

RAMÓN

¿Per què't segueix sempre aquell tipu?

LLUÍS

Perque no dèu tenir res més a fer: com tú abans de casarte.

MARÍA

Beute aquest ou.

RAMÓN

Això no es contestar. ¿Per què't segueix? Esplícat.

MARÍA

Pregúntali a n'ell.

RAMÓN

Es a tú a qui ho haig de preguntar. Perque si tú no l'encoratgessis...

MARÍA (*ofesa, dirigintse a Lluís*)

Lluís, ¡vinch ab tú! No hi vuy viure una hora més ab aquest home... ¡Quan el pare ho sàpiga! (*S'asseu en una cadira y esclata a plorar. Moment de silenci. Ramón està emmurriat en un recó. Lluís se'ls mira tant a n'ell com a la Maria, ab aire de llàstima*).

LLUÍS (*baix a* RAMÓN)

Mira com l'has ofesa. (RAMÓN *s'arronsa d'espatlles. Lluís l'agafa d'una mà*). Apa, acòstat y feu les paus. (*A Maria*) Y tú, deixa de plorar també. Perdoneuvos aquestes faltes que no heu comès l'un ni l'altre.

MARÍA

Ell sí.

RAMÓN

Ella, també.

RAMÓN

¿Veus? Ja confessa.

LLUÍS

Veyam, expliqueuvos francament y sense embuts. (*A María*). ¿Què tens que dirne tú den Lluís?

MARÍA

¡Que's mira totes les dònes!

RAMÓN

Totes, no.

LLUÍS

No més les guapes. Entesos... Y tú ¿què'n tens que dir de la María?

RAMÓN

Que quant aquell beneyt la segueix, se'l mira, tors el cap... y somriu.

LLUÍS

Y ¿no hi ha res més que torbi la vostra felicitat?

RAMÓN

Res més.

LLUÍS

Entesos. Jo tinch el remey.

RAMÓN

Vinga.

LLUÍS

Ja te l'he dit abans: mitja dotzena de criatures. Fora oli en un llum. (*Pausa. De sobte, a Ramón*). ¿Per què te les mires tú a les dònes?

RAMÓN

¿Què't diré jo?... Perque sí.

LLUÍS (*a* MARÍA)

Y tú ¿per què li somrius al personatge que't segueix?

MARÍA

Si no li somrich...

RAMÓN

¡Quín cinisme! ¡Encara gosa negarho!... Y això que no passa día que no succeheixi.

MARÍA

No te'l creguis, Lluís.

RAMÓN (*a* MARÍA)

¿Tú no te'l mires?

MARÍA

Sí.

RAMÓN

¿Tú no gires el cap?

MARÍA

Sí, però dissimuladament.

RAMÓN

¿Tú no somrius?

MARÍA

No. Lo que faig es riure. Y de riure a somriure, hi ha molta diferencia.

LLUÍS

Y ¿per què ho fas de riure?

MARÍA

¡Ay-ay! perque'm fa gracia. ¡Com que sembla un ninot! (*Agafant en Lluís per la mà y duentlo cap al balcò*). Míratel; justament ara es abaix, que mira cap aquí... ¿Comprens si pot ser veritat lo que s'imagina en Ramón?

LLUÍS (*després de guaitar al carrer, diu a* RAMÓN *tot rient*):

Realment, noy, no sé hont tens el cervell per imaginar que la teva dona...

RAMÓN

Val més caure en gracia que ser graciós.

LLUÍS

Bé, vaja, prou. No siguèu criatures. ¡A fervos un petó desseguida! Apa, acosteuvos. (*Els agafa de les mans y els fa acostar l'un al altre, fins a obligarlos a ferse'l petò. Al fèrsel, tots dos acluquen els ulls com avergonyits. Quan se l'han fet, Lluís consulta'l rellotge y diu*: Vos deixo perque tinch de fer encara algunes diligencies y el tren m'escaparía... Adeussiau... Y que duri la bonansa... (*L'acompanyen tots dos cap a la porta, deixant un moment l'escena sola. Després tornen a entrar y s'asseuen cada hu en una cadira, sense dirse res. Petita pausa, després de la qual se sent trucar a la porta del pís. Tots dos fan un surt, y entra de nou Lluís, que diu molt depressa*): Sobretot, recordeus del remey: ¡mitja dotzena!... Ab això, veyam si d'aquí un mes m'escribiu dientme que ja us heu posat en tractament. Y a veure si conseguiu atraparnos a la Tula y a mí. (*Se'n va*).

MARÍA

Petons a tots.

ESCENA V

(MARÍA *y* RAMÓN)

Moments de silenci.

RAMÓN (*aixecantse sobtadament*)

¿Per què has aclucat els ulls quan m'has fet el petó?

MARÍA

Qui'ls ha aclucat ets tú.

RAMÓN

No es cert.

MARÍA

¡Díguem mentidera, si coneixes!

RAMÓN

¡Com que sí!... Si he vist que tú'ls aclucaves, bé es senyal de que jo'ls tenía oberts.

MARÍA

Y si jo he vist que qui'ls aclucava eres tú, bé es senyal de que no'ls tenía tancats.

RAMÓN

Je sé perquè ho has fet de tancarlos.

MARÍA

¿Per què?

RAMÓN

No ho vuy dir.

MARÍA

Com que no sabs quina tontería empescarte.

RAMÓN

Jo no'n dich de tonteríes.

MARÍA

Ne dius, ne fas y en penses.

RAMÓN

Donchs ¿vols que t'ho digui perque has aclucat els ulls? Per ferte l'ilusió de que no era a mí a qui petonejaves, sinò a...

MARÍA

¿A quí?

RAMÓN

A n'aquell beneyt.

MARÍA (*va a contestar, però's repensa, toca un timbre y diu:*

¡Això no's pot soportar!

ESCENA VI

DITS *més el* CRIAT

CRIAT

¿Que'm demanava la senyoreta?

MARÍA

Sí; vagi a buscar un cotxe... ¡Depressa!

RAMÒN

No hi vagi.

MARÍA

Si no m'obeeix, donguis per despatxat.

RAMÓN

Si la obeeix, donguis per despedit.

MARÍA

Vagi, li dich.

RAMÓN

Dels criats, jo'n soch l'amo.

MARÍA

Y jo la mestressa.

RAMÓN (*baix*)

¡Es bonich donar aquests espectacles!

MARÍA

Qui'ls dona es vostè.

RAMÓN (*també baix*)

¿Què'n vol fer del cotxe?

MARÍA

No n'has de fer res.

CRIAT

Bé, ¿que vaig a avisar o què, senyoreta?

MARÍA

Sí.

RAMÓN

No.

CRIAT

¿Què faig, senyoreta?

MARÍA

Lo que jo li dich.

CRIAT (*després d'uns moments de dubtes*)

¿Què faig senyoret?

RAMÓN

Lo que jo li he manat.

MARÍA (*a* RAMÓN)

Si no hi va ell, el pendré jo mateixa a la parada. (*Al criat*). No hi vagi, nó...

CRIAT (*ab un sospir*)

Ay, gracies, senyoreta... (*Se retira*).

ESCENA VII

MARÍA *y* RAMÓN

(*María va d'una banda a l'altra de la sala, tot posantse'ls guants y el barret. Després se fica a la cambra per hònt abans havia desaparegut, y en surt cordantse l'abrich*).

RAMÓN

¿Què vols fer María? (*Maria no respòn*). Digues, María ¿què vol fer?... ¡Apa, María!...

MARÍA (*ab resolució*)

¡Adéu! (*Fa algunes passes cap a la porta*)

RAMÓN (*imperatiu*)

¡Atúrat! ¿Ahont vas?

MARÍA (*girantse*)

Allà hont vuy.

RAMÓN (*suplicant*)

No te'n vagis...

MARÍA

Estich resolta... Ja fa massa temps que dura aquesta vida.

RAMÓN

Sempre t'agrada fer el drama.

MARÍA

Y a tú la comedia. ¡Fals!

RAMÓM

Te dich que no't moguis.

MARÍA

Y jo't dich que me'n vaig... Així podràs dedicarte ab tota llibertat als teus vicis.

RAMÓN

¿Jo vicis?... ¿Jo vicis?... Deus ser tú la que...

MARÍA

¡Adéu!

RAMÓN (*penedit*)

... Dispensa si t'he ofès... Volía dir que deus ser tú la que desitges la llibertat... ¿Quí sab què't pensaves que anava a dir?... No t'estimo tant poch ¡dòna!

MARÍA

Lo que diguis o lo que pensis, ja no m'interessa... ¡Hem acabat! (*Va de nou cap a la porta*).

RAMÓN (*detenintla fortament per la munyeca*)

¡Donchs jo't dich que no't mous d'aquí!

MARIA (*forcejant per deseixirsen*)

¡Deixam!... ¡Te dich que'm deixis!

RAMON

Soch el teu marít.

MARIA

Un mal marit.

RAMON

Bo o dolent, ho soch.

MARIA

¡Mira que crido!... A la una... A les dues... ¿No'm vols deixar anar?... ¿Vols escàndol? Donchs, ¡vinga escàndol! Aux... (*Però abans d'acabar el crit, Ramon la deixa anar ab una empenta*).

MARIA (*anantsen sobtadament*)

¡No més te faltava això! Tornarte brutal com qualsevol carreter.

ESCENA VIII

RAMON, *sol*. (*Resta uns instants com esmaperdut. Després, tot d'una, va cap a la porta, cridant*)

RAMON

¡Maria! (*Desapareix un instant durant el qual repeteix el mateix crit.*) ¡Maria! (*Torna a sortir precipitat, obrint el balcó pera mirar al carrer.*) ¡Maria! ¡Maria! (*Recula y's deixa caure en una butaca.*) ¡Qui sab hont para, ja! (*Ys tapa la cara ab les mans y plora.*)

TELÓ

SEGON ACTE

Un jardí, mitg jardí, mitg horta. A la dreta, la casa en que viuen en Lluís y la familia. Es feta a l'estil de pagès però té aires de torra. Es una casa gran, d'aquelles que s'hi està bé. Al fons, una tapia ab un reixat al mitg. Es al dematí cap a les vuyt.

ESCENA PRIMERA

L'AVI JOSEPH *y a poch* PEPET, LICOS *y* MANET. *L'Avi Joseph acaba de regar les plantes y quan ho ha fet, deixa la regadora a un recó, s'asseu en un banch, y mentres carrega la pipa diu*)

AVI

Vaja, que ja me l'he ben guanyada avuy. (*Encén la pipa, xuclant ab gran afició. Surten de l i casa Pepet, Licos y Manet y van corrent a ferli l'amistat. Tots duen la cartera d'anar a estudi.*)

TOTS ELS NENS (*l'un darrera l'altre*)

Bon dia, avi.

AVI

Bon dia, manyachs. (*Els fa festes.*)

MANET (*enfilàntseli a una cama*)

¿Fa que m'estima, bavi?

AVI

Es clar que sí ¡home!

LICOS (*enfilàntseli a l'altra cama*)

¿Y a mi, avi?

AVI

També.

PEPET

¿Me deixa pujar a la falda?

AVI (*somrient*)

La prudencia't perdrà a tu. ¿No veus els teus germans si han demanat permís?.. Donchs amunt, ¡*hombre*! si es que hi cabs. (*Pepet s'enfila ab els altres, tots fan festes a l'avi y l'avi a tots.*)

MANET

El bavi es meu.

LICOS

Y meu.

PEPET

Donchs, es més meu que vostre.

MANET

¿Fa que no, avi?

LICOS

¡Aquet, perque es més gran, sempre vol que l'avi sigui més seu! Dos. ¡nyich! ¡nyich! y ¡nyich! Te les espinyaràs, ¡noy!

PEPET

Com que sí que es més meu. A vosaltres no més vos es avi y a mi m'es avi y padrí.

LICOS

¿Fa que a nosaltres també'ns n'es de padrí?

AVI

Home, ¡això no!

MANET

Dos, jo vuy que'ns en sigui.

PEPET

Sí, sí, ¡prou! (*Se barallen.*)

AVI

Vaja, no us baralleu, que a tots us estimo.

LICOS

¿Y es tan nostre com den Pepet?

AVI

Sí, ¡home!

ESCENA II

DITS *y* LLUIS, *que entra pel reixat*

LLUIS (*alegrement*)

¡Está bé axò de ser tots a sobre l'avi! ¡Apa, a estudi! ¿Que no ho sabeu que ja són les vuyt tocades? (*Els nens, estemordits pel reny, baixen a terra y se'n van vergonyosos a fer l'amistat a Lluís.*)

TOTS (*al fer l'amistat*)

Bon dia, papa.

AVI (*a Lluis en veu baixa*)

No sé perque'ls has de renyar d'aquesta manera. Tots els has estemordit. (*Durant tota aquesta escena, els nens estàn encantats contemplant a l'avi y a Lluis.*)

LLUÍS

¡Y tal!... Vostè, tractantse dels seus nets, tot ho té per renyar.

AVI

¿Què sabs tu? ¿Què sabs tu?... A les criatures se les ha de tractar com a les flors d'hivern.

LLUÍS, *somrient*

Y als avis com als matxos de càrrega, estantlos sempre a sobre... ¿No veu que no ho coneixen ells quan l'amoinen?

AVI

Y ¿què vols que coneguin si no m'amoinen may?...

LLUÍS

Vostè ho diu això...

AVI

Veuràs: que ho diguin ells. ¿Eh que no ho feu may d'amoinarme?

TOTS

No, bavi.

AVI

¿Veus?

LLUÍS

¡Aquet testimoni'm deixa convensut!... (*Als noys.*) Però això no vol dir que no hagueu d'anar a estudi. ¡Apa, que'l mestre's fa vell!

AVI (*baix a Lluis*)

Més amabilitat, ¡home! Les criatures són com les flors d'hivern.

LLUÍS

Sí, y vostè com els avis de tot l'any.

AVI

¿Què sabs tú? ¿Què sabs tú? (*Els nens se'n van.*)

ESCENA III

LLUIS Y AVI

LLUÍS

Moltes coses sé. Sé que vostè es un avi excelent; sé que es un sogre de primera; y sé que es un pare-pedàs de pasta d'agnus. Y atenent a n'aquestes coses que es vostè y aprofitant l'ocasió de no haverse llevat encara la

meva cunyadeta, he fet el determini d'aprofitar el temps pera comunicarli les impresions de la meva anada a Barcelona.

AVI

Té rahó que ahir al vespre n'havies de tornar... Noy, dispensa que no t'esperés per donarte la benvinguda, però estava capolat de tot el dia. Figúrat que vaig renovar tot el coniller. L'avi Salom el tenia més bé que jo y això no's podia permetre. En cambi ara'l meu serà l més ben endegat de tota la comarca... Veuràs, vina...

LLUÍS

Bé, ja'l veurem una altra hora. Ara cal aprofitar el temps. A Barcelona vaig veure a n'en Ramon. Y està desesperat.

AVI

Donchs, ¿què hi vols fer? Si la Maria no vol tornarhi, no podem pas trèurela de casa com si fos un gos.

LLUÍS

Vaja, ja surt el pare-pedàs...

AVI

No es això, home... Lo que hi ha es que la Maria al costat meu y al de la seva germana, s'hi troba bé... Y ¿qui es que té cor per trèurela?

LLUÍS

Es que ja fa prop de mitg any que això dura... Y sort que fins ara hem conseguit dissimular la causa de la seva estada aquí. Però si la cosa s'allarga massa temps, la gent maliciarà y en Ramon acabarà malament. Tingui compte qui li diu. Està que sembla l'ànima d'un altre.

AVI

¡Pobre xicot! Si que es una pena...

LLUÍS

Ja surt el bon sogre... Endavant: no més falta que surti l'avi. Y per això'm permetré recordarli que, ademés de tots els nets que jo li he donat, té una neta tancada en un colegi... Es una neta petita y bufona, que corre'l perill de portar una vida de penes per culpa dels seus pares que, sent bons tots dos, s'han contrapuntat en semblar dolents.

AVI

Això es una veritat com un temple, noy. ¡Tòcala! (*Encaixen.*) Tens rahó. S'hi ha de posar un adob a n'aquet descosit den Ramon y la Maria... No hi té cap culpa en tot això aquell angel de Déu...

LLUÍS

Ja ha sortit l'avi... ¡Molt bé!

AVI

Si que ha sortit... No hi pensava jo ab la nena... ¡Pobrica!... (*Pausa. De sobte.*) ¡Ja veuràs com ho conjumino tot això!... Me'n pujo a dalt, crido a la Maria, li dich que fassi la maleta y ¡amunt! cap a Barcelona s'ha dit. ¡Estaria bé que per una ximpleria d'ella la nena n'hagués de rebre mal!...

LLUÍS

No's precipiti, que potser ho espatllaria tot. Es questió d'anar ab molta calma.

AVI

Oh, es que jo no'm puch torbar gaire avuy, perquè tinch de reformar el galliner y vuy deixarlo llest abans del vespre.

LLUÍS

Llogarem un home perquè l'ajudi.

AVI

¡De cap manera! No vuy que ningú me'l profani'l galliner.

ESCENA IV

DITS, *més* MARIA *que surt a la finestra del primer pis*

MARIA, *obrint la finestra*

Bon dia y bona hora.

LLUÍS

Bon dia.

AVI

Baixa tot seguit, que t'haig de parlar.

MARIA

Ja baixo. (*Se retira de la finestra.*)

LLUÍS

No li digui res encara.

AVI

¿Per què?

LLUÍS

Perque... perque... ja tindrem temps més tart. Primer hem de parlar una estona més vostè y jo.

AVI

Bé, bé, ja parlarem. El cas es clavarli la primera andanada. (*Surt Maria per la porta.*) Escolta noya. (*Maria s'hi acosta.*) El teu marit t'anyora molt... En Lluís acaba de dirmho... Després, en Ramon y tú teniu una nena que jo li soch avi. Y com a avi que li soch, no puch permetre que per ximpleries de tu y en Ramon, la nena hagi de dur més endavant una vida de tristeses y anguníes. Ab això, te'n puges a dalt, fas la maleta y ¡cap a Barcelona s'ha dit, a demanar perdó al teu home del cop de cap que vares fer al deixarlo!

MARIA

Això ¡may!

AVI

Mira, noya, no'm repliquis y fes lo que't dich, perquè avuy haig de reformar el galliner y no tinch temps per perdre.

MARIA

Però, pare, ¿no veu que això'm rebaixaria?

AVI, (*baix a Lluís*)

¿Veus? Ab això té mitja rahó, la xicota... Hauria de ser en Ramon qui vingués a buscarla.

LLUÍS, (*també baix*)

Ja ha vingut. Y per això li deya a vostè que no's precipités.

AVI (*alt a Maria*)

¿Sents què diu en Lluís?

LLUÍS (*baix*)

Calli, home.

AVI

Es que tinch el temps just avuy...

LLUÍS

Donchs no s'amoini; ja me n'encarregaré jo d'aquestes coses de la Maria.

AVI

Jo no t'ho gosava a dir, però ja que ho dius tú, trobo que es lo més ben pensat... A mí, deixeume ab els meus animalons y los meves plantes... Això es el meu element... ¿Que aquesta's vol estar a casa? ¡Que s'hi estigui! May m'han fet nosa les filles a casa... ¿Que se'n vol entornar ab el seu marit? Que se n'hi entorni. Quan s'està a casa, senyal que s'hi troba bé y quan se'n vagi ab el seu marit, senyal que'n tindrà ganes. Jo lo que vuy, es

vèurela contenta. Ab això, me'n vaig a reformar el galliner. (*Se'n va per l'esquerra, tot mormolant*): Hem de veure qui podrà més: l'avi Salom o jo... ¡Volerme fer la competencia!... ¡Ho veurem!

ESCENA V

MARIA *y* LLUÍS

LLUÍS (*confidencial*)

Escolta, María. Parlem den Ramon.

MARÍA

Es mort per mi.

LLUÍS

Acòstat y seu... No siguis criatura. (*L'agafa per la mà y la fa asseure en un pedrís.*) Digues: ¿l'estimes al teu home?

MARÍA

No.

LLUÍS

¿L'aborreixes?

MARÍA

Això tampoch.

LLUÍS

¿L'has estimat alguna vegada?

MARIA (*ab calor*)

¡Això sí! ¡Molt!

LLUÍS

Donchs aixís, encara l'estimes, perquè quan s'ha estimat molt, com dius tú, no's deixa de estimar sinó pera aborrir. Y tu acabes de dirme que no l'aborreixes.

MARÍA

¿Se pot saber ahont vas a parar?

LLUÍS

A procurarte'l bé de tornar ab el teu marit.

MARÍA

Jo no'm rebaixo.

LLUÍS

Ni l'un ni l'altre s'ha de rebaixar.

MARÍA

Ell sí, perquè té culpa.

LLÍUS

¡Plànyel, María!... ¡Sabessis lo que ha sofert! ¡Sabessis com està!...

MARÍA

També he sofert jo.

LLUÍS

No pas com ell.

MARÍA

Cada hu se les sab aquestes coses.

LLUÍS

Bé, suposem que si que hagis sofert... Però al cap d'avall tu tenies una germana aprop pera contarlí lo que sofríes... Y això sempre es un consol. En cambi ell, vivia solitari...

MARIA (*ab intenció*)

Però tenia aprop una cambrereta molt bufona.

LLUÍS

No diguis tonteries.

MARÍA

Com que sí...

LLUÍS

Sembla extrany que aquests mesos de separació encara no t'hagin aclarit el cervell. (*Pausa*).

MARÍA (*de sobte*)

¿Per què no m'ha escrit may en Ramon?

LLUÍS

¡Tú havies faltat!

MARÍA

Acúsam, si coneixes.

LLUÍS

No t'acuso, faig constar un fet.

MARÍA

Bé, parlem clars. ¿A què venen totes aquestes recriminacions?... ¿Es que't faig nosa?... Ja me n'aniré, no'n passis ansia... Me n'aniré allà hont me vulguin...

LLUÍS

Però, dòna...

MARÍA

Sí, tens rahó, sou massa gent a n'aquesta casa... Y el pa que jo hi menjo... (*S'aixeca.*)

LLUÍS

¡Aviat me faries dir els pare-nostres a l'inrevés!... Potser sí que ab la nostra posició hem de mirar aquestes coses.

MARÍA

La mar, com més té, més brama.

LLUÍS (*rient*)

Y tú, com més va, més beneita't tornes... ¡Estígathi tota la vída, sí vols, a casa! Però que s'hi estigui també'l teu marit. Y això es lo que vuy fer: cridarlo a n'ell pera acabar d'una vegada.

MARÍA

No vindrà.

LLUÍS

Vindrà.

MARÍA

Y si vé, no'l voldré veure.

LLUÍS

Te'n guardaràs.

MARÍA

Prou que me'n guardarà ell no venint.

LLUÍS

Donchs, perquè ho sapigues, ja ha vingut... Y ha vingut per estar ab nosaltres... Y per estarshi sempre.

MARÍA

¿Ell deixar Barcelona?... ¡Ca!

LLUÍS

Gos... (*Pausa.*) Te dich que en Ramon es aquí desde ahir vespre. Ja vaig dúrtel.

MARÍA

Això prova lo que m'estima: més de dotze hores que es aquí y encara ne ha estat bo per venirme a saludar.

LLUÍS

Vindrà d'aquí a una estona: a dos quarts de nou serà aquí.

MARIA, *tornantse a asseure*

Y ¿ahont ha dormit?

LLUÍS

A la fàbrica.

MARÍA

¿Per què?

LLUÍS

Per estalviarte'l disgust de vèurel sobtadament en l'estat en que's troba.

MARIA (*alarmada*)

¿Còm? ¿Està malalt?

LLUÍS

Sí.

MARIA (*ab interés*)

¿Molt?

LLUÍS

¡Gracies a Déu que't veig interessada per ell!

MARIA, (*aixecantse resolta*)

¡Anemlo a buscar!

LLUÍS (*ab calma*)

No t'alarmis y escolta... En Ramon ve molt desmillorat... Y hi ve per culpa teva...

MARIA (*desprès de dubtar uns instants*)

¿Vols dir que no serà per les calaverades que hagi fet?

LLUÍS

¿Ja hi tornem?

MARÍA

¡Anem, anem a vèurel!

LLUÍS

¡Calma, calma! Has de saber certes coses abans. Potser tens rahó ab això de les calaverades.

MARÍA

Ah, ja volia dir...

LLUÍS

Però les calaverades que ha fet en Ramon no són de les que't penses.

MARÍA

¿Y donchs?

LLUÍS

Són d'interessos... Per distreures de l'anyorament, en Ramon ha jugat.

MARÍA

També jugava abans.

LLUÍS

Y ha perdut.

MARÍA

També perdia.

LLUÍS

Però ara no s'ha contentat ab jugar al Círcol, sino que ha jugat a la Borsa y ha compromès tots els seus interessos y...

MARIA (*mirantlo fixament*)

¿Y els ha perdut?

LLUÍS

¡Sí!

MARÍA

¡Millor!

LLUÍS

Es que encara hi ha més... Abans d'ahir va ser el dia del daltabaix... Y va ser tant fort que, perdut lo seu, va haver d'escantonar lo teu, pera escapar a la vergonya...

MARIA (*ab fermesa*)

Segueix... Vuy saberho tot.

LLUÍS

Jo vaig enterarme del desastre per un amich y vaig córrer a veure a n'en Ramon. Vaig al pis y pregunto al criat... «No hi es», me respon... Jo vaig conèixer que'm deya mentida, vaig entrar pis endins y'm vaig dirigir al des-

patx. La porta era tancada... Truco ab els nusos dels dits... Ningú'm respòn... Torno a trucar, s'obre la porta y'm trobo al davant de una mena d'espectre... Estava flach, ullerós... Se veya que no havia aclucat els ulls en tota la nit. «¡Ramon!» dich jo; «¡Lluís!» crida ell. Y se m'abrassa plorant... Jo'l calmo, el faig asseure en una butaca y ¿sabs què es lo primer que va dir? Donchs va dir: «¡Pobra Maria! ¡Que desgraciada l'he feta!...» Després va estar callat una estona, plorant de bo y millor...

MARÍA

Segueix... Segueix... No t'aturis...

LLUÍS

Per últim s'aixeca, se dirigeix a la taula y va per amagar un paper que hi tenia... «¿Què es això?»li pregunto. «Res» me contesta... Jo me'l miro fixament y ell no gosa sostenir la mirada... Y jo que li dich «¿Què anaves a fer, Ramon?» Ell segueix mut... «¡Dònam aquesta carta!...» «No...»

MARIA (*comprenentho tot y alarmada*)

Anem Lluís. . Anem a la fàbrica. (*Petita pausa.*) ¡Tinch una por!...

LLUÍS

¿De què?

MARÍA

De tot això que'm dius... (*Pausa.*) Mira: aquesta nit l'he somniat a n'en Ramon... Coses extranyes ¿sabs?... Que tornavem a viure junts; que estava molt malalt; que's moria demanantme perdó de tot lo que m'havia fet sofrir... Y jo també n'hi demanava de lo que l'havia fet sofrir a n'ell... Y ¿sabs aquell jove que'm seguia a Barcelona? Donchs era a un costat de llit y reya... Reya esbojarradament, escandalosament, fentse tremolar la barbeta

de boch, dientme paraules indecents, que esgarrifavena n'en Ramon, escursantli l'agonia... Y ¿sabs què'm semblava aquell homenot? Me semblava'l dimoni... Però, per fortuna, a l'altre costat hi havia l'angel... Un angel simpàtich, que'ns consolava a n'en Ramon y a mi, convidantnos al perdó, dientnos que ni l'un ni l'altre erem culpables, que tota la nostra vida era un malentès.

LLUÍS (*somrient*)

Y ¿no s'assemblava ab mi, l'angel?

MARÍA

¡Sí que s'hi assemblava!... Aixís... com si fossiu germans...

LLUÍS (*bromejant*)

Potser era jo mateix.

MARÍA

No te'n riguis.

LLUÍS

No me'n rich.

MARÍA

¡Anem a la fàbrica!

LLUÍS

No pot ser.

MARÍA

¿Per quina rahó?

LLUÍS

Perque la tartanà es fòra.

MARÍA

¿Ahont?

LLUÍS

A la fàbrica.

MARÍA

Y ¿qui hi ha anat?

LLUÍS

La Tula. Suposo que no'n tindràs gelosía.

MARÍA

¡Quines coses de dir, tu també!

LLUÍS

No cal fiarsen.

MARÍA

Això es una ofensa per la Tula.

LLUÍS

Oh, no vuy pas dir d'ella de qui no cal fiarse. Vuy dir de tù, del teu temperament... Figúrat que vindran solets ab la tartana, de la fàbrica aquí.

MARÍA

Bé, déixat de bromes y anemlos a esperar.

LLUÍS

No pot ser, perque'm sembla que sento plorar a la menuda y hauràs de pujar a vestirla. Ja quasi no deus recordarten, ab el temps que fa que no ho has fet... si es que ho has fet may.

MARÍA

Les dònes que han estat mares, encara que no les hagin fetes, ne saben d'aquestes coses.

LLUÍS

Donche, apa, a veure si la vesteixes bé... Es questió d'ensajarthi, perque'm sembla que d'aquesta feta tu y en Ramon aumentareu la familia... Hem de veure si'ns atrapeu a la Tula y a mi...

MARÍA

Si no us atureu, me sembla que no...

ESCENA VI

DITS *y* AVI JOSEPH

AVI (*sortint esverat*)

¿Que sou sorts?

MARÍA

¿Què hi ha?

LLUÍS

¿Què passa?

AVI

¿No sentiu que la menuda's reventa plorant?. . ¿Ahont es la Tula?

LLUÍS

A la fàbrica... ¿Ja no se'n recorda que ha sortit ab la tartana de bon dematí?

AVI (*contrariat*)

No està gaire bé per una mare això d'abandonar els fills d'aquesta manera. Les criatures són com les flors d'hivern: no se les pot deixar de petja.

MARÍA

¿Que no hi soch jo?

AVI

Com si no hi fossis. Ben segur que si haguessis de vestirla no sabries per quin cap comensar.

MARÍA

¿Tan tonta'm creu?

AVI

Tonta no... empró'm sembla que no has de tenirhi pràctica.

MARÍA

¿No? Donchs ja ho veurà... Ab un moment estich llesta... (*Va a entrar a la casa y al ser a la porta's gira per dir a Lluís:*) Sobretot, quan arribin, crídem desseguit. (*Se'n va.*)

ESCENA VII

LLUÍS *y* AVI

AVI

¿Quí són els que han d'arribar?

LLUÍS

La Tula y en Ramon... ¿Tampoch se'n recorda que li he dit que en Ramon era aquí?

AVI

¡Tú diràs si me'n recordo! Està clar que me'n recordo. Sinó que un té tantes coses al cap... Y ab aquest tràngol del galliner... ¡El vegessis com el conjumino! Serà una meravella... La llàstima es que ja veig que avuy no'l podré enllestir... Això de que justament en Ramon hagi vingut avuy, m'esbulla'l marro, perque no podré treballar tant com hauria volgut... (*En veu baixa.*) Digues, Lluís, deuria fer un paper ridícol, ¿fa? si un cop ens haguessim donat el còm va y el còm ve, me n'anés a la meva...

LLUÍS

Està clar, home...

AVI

¡Quína llàstima! (*Pausa.*)

LLUÍS

¿Sab per què vé en Ramon?

AVI

Per endursen la María.

LLUÍS

Errada.

AVI

¿Còm? ¿No vé per fer les paus?

LLUÍS

Axò sí.

AVI

No ho entench. Si fan les paus, bé deurà endúrsela.

LLUÍS

Donchs, no senyor, perquè no's mourà d'aquí.

AVI

¿D'aquí... a casa?

LLUÍS

D'aquí mateix no, però es igual... Ell y la Maria viuran a la fàbrica. Prou lloch hi ha per arranjarlos una bona habitació.

AVI

Y una bona horta, ab el seu galliner y el cuniller y els seus quatre testos pera fer bonich... Trobo que es una gran pensada. Ja veuràs com els ho conjumino jo. Serà com una mena de paradís... (*Pausa.*) Y ¿quí ha estat que ha tingut aquesta ideya?

LLUÍS

¿Quína?

AVI

¡La del cuniller y el galliner?

LLUÍS

Vostè.

AVI

Estàs de broma. ¡Vés si a mi se m'hauria acudit may això de ferlos anar a viure a la fàbrica!

LLUÍS

Això potser no.

AVI

¿Y dôs?

LLUÍS

Però lo del cuniller y el galliner, sí.

AVI

Home, si van a viure a la farinera, no'n poden pas estar sense. . Y que ja cal que criin porch... Va molt bé per la casa'l matar porch... Oh, y ab lo bé que ho tindran per engreixarlo a la farinera. No més ab lo que sobri de...

LLUÍS

Bé, ja'n parlarem d'aquestes menudencies. El cas es que vostè sàpiga lo que ha passat.

AVI

¿De què dius menudencies, noy?

LLUÍS

Dispensi, home... Vuy dir que primer tinch d'enterarlo...

AVI

Ja sabs que lo que fas tú ho tinch sempre per ben fet...

LLUÍS

No obstant, lo que vuy dirli, ho ha de saber... En Ramon ha estat ha punt de suicidarse.

AVI

¡Llampsis! ¿Còm es això?

LLUÍS

D'un daltabaix a la Borsa ho ha perdut tot.

AVI

¡Rellampsis! Y ¿per què jugava?

LLUÍS

Per distraures de l'anyorament que'l consumia.

AVI

Y ¿què farà ara?

LLUÍS

M'ajudarà a mi a dur el negoci. Y per això viurà a la fàbrica... Y quan ja hi estigui ensinistrat, jo reposaré... Me sento cansat, avi Joseph... ¡Fa tan temps que lluito!

AVI

¡Oh, sí! Te n'has fet bons tips de treballar... y de sortir victoriós de totes les empreses... Ja'l mereixes un bon repòs... *(Pausa.)* Empròò, ¿Vols dir que sabràs estarten de dedicarte al negoci en cos y ànima?

LLUÍS

Hi faré'ls possibles, mal no sigui per altra cosa que per deixar el camp lliure a n'en Ramon... Hem de procurar que trobi'l camí ample perque pugui edificarse de nou la situació que la desgracia li ha ensorrat. Es questió de que la María y ell emprenguin nova vida... una vida de felicitat, com la nostra... Han de ser felissos ells y els seus fills.

AVI *(emocionat)*

¡Quín cor més noble! Ets el gendre millor que hi ha sota la capa del cel... Més ben dit, el fill, perquè tú m'ets com un fill... *(Ensentimentantse y aixugantse les llàgrimes.)* Fill... fill... fill meu... ¡Vuy abrassarte... *(Ho fa.)* Vuy amanyagarte. *(Ho fa.)* Vuy petonejarte. *(Ho fa.)*

LLUÍS

¡Visquen els sogres simpàtichs!

AVÍ

Y els gendres sants.

LLUÍS

Y els avis amorosos.

AVI

Y els fills excelents.
(*Surten al fons Ramon y Tula. Ramon pàlit y ullerós; Tula vessant salut. Resten un moment aturats, contemplant a l'avi y Lluís.*)

ESCENA VIII

DITS *més* RAMÓN *y* TULA

TULA (*avensant y fent avensar a Ramón*)

¿Que s'hi pot ser?

LLUÍS

Y donchs. ¡Veniuhi tots a l'abrassada! (*S'abrassen tots y Lluís crida.*) ¡María! ¡María!... ¡Ja'l tens aquí! (*Se deixen anar.*)

AVI (*a Ramón*)

¿Què tal, noy?

RAMÓN

Aixís, aixís... Ja ho pot veure... (*S'asseu com llassat y avergonyit.*)

AVI

No estàs gaire bo ¿eh?... ¡Natural! Ab les trifulgues que has passat... (*Ramón va a interrompre.*) No, no cal que'm diguis res... Ja ho sé tot... Ara lo que't convé es repòs...

LLUÍS

S'equivoca, pare... Lo que li convé es activitat... Les malalties agafades treballant, se curen ab el repòs; les malalties del repòs, se curen ab el treball...

TULA

Però ¿què fa la María?

AVI

Es a dalt, a vestir la menuda, que's reventava plorant... ¡No sé hont has deixat les ansies avuy!

TULA

¡Pobreta! ¡Deu tenir una gana!... Hi corro.

LLUÍS

No cal... Mira, ja vé la María. (*Ramon s'aixeca*)

ESCENA IX

DITS *y* MARIA, *que surt duent una nena de bolquers a bras*

(*María y Ramon estan guaitantse, sense dir res. Tula pren la nena a María y diu a Lluís.*)

(TULA *a Lluís*)

Y els altres ¿ahont són?

LLUÍS

Els tres grans a estudi y els demés encara dormen.

TULA

Millor. (*S'asseu y tot posantse la criatura al pit, va dient.*) ¡Pobrica! Tenies ganeta ¿eh?...

La mamà se n'havía anat y no's recordava d'ella... Ves, la dolentota de la mamà ..

(*Maria y Ramon van acostantse l'un a l'altre.*)

MARIA (*guaitant a Ramón y com reconvenintlo amorosament*)

¿Què has fet, Ramón?

RAMÓN (*abaixant als ulls*)

Perdónam, María...

MARÍA

¡Perdonarte! Està clar que't perdono, però tú també m'has de perdonar a mí.

RAMÓN

No... Tú... tú...

LLUÍS

Ni l'un ni l'altre us heu de perdonar, perque tots dos teniu prou culpa... O potser cap dels dos ne té... Heu estat dos errats de comptes y prou... Donchs, lo que cal, es que comenseu una nova vida... Vida d'activitat, de pau, d'amor... ¡Mireunos a nosaltres! (*S'acosta a la Tula, li enrotlla'l coll ab el bras y fa un petó al front de la nena.*) ¿Ens veyeu? Donchs d'aquí un any heu de ser el mirall d'aquest quadro... Y, mentrestant, reproduiune un tros...

MARÍA

¡Oh, sí!

RAMÓN

¡Gracies! (*S'abrassen.*)

AVI

No puch aguantarles aquestes coses... Me'n vaig al galliner. (*Se'n va.*)

ESCENA X

DITS, *fòra l'*AVI

LLUÍS

A veure si durarà gaire això.

MARÍA

Ara sí... He patit massa durant aquests sis mesos.

RAMÓN

¿De debó has patit?

MARÍA

¿Y tú?

RAMÓN

Jo també... Cada nit te somniava.

MARIA (*alegre*)

¡Igual que jo!... Míra, aquesta nit mateixa he somniat que't moríes... Semblava que endevinés alguna cosa de lo que t'estava passant... A un costat del llit hi tenies el dimoni... Y a l'altre costat l'àngel... Y ¿sabs ab qui s'assemblava l'àngel?... S'assemblava ab en Lluís... Com si fossin germans... Y el dimoni ¡may endevinaríes de qui tenía la cara!

RAMÓN

¿Què sé jo?... Potser...

MARÍA

Donchs tenía la cara d'aquell jove que'm seguía a Barcelona.

RAMÓN (*ab un gest de disgust*)

Devíes tenirlo molt al cap aquell beneyt que'l somniessis y tot.

MARÍA

Ets més maliciós...

RAMÓN

Oh, es que això de somniarlo... Y això d'haver estat tant temps sense recordarte de mi...

MARÍA

Quí no se n'ha recordat gaire ets, tu dolentot... ¡Ni una sola carta! Ja't devies distreure, ja...

RAMÓN

Com que la que havia faltat eres tu...

MARÍA

Sí, això't diuen... Te parlo de distrèuret y'm respons recriminantme.. Ja ets un bon aucell, ja...

RAMÓN

Però, María... ¿què t'has cregut de mi?

MARIA (*aixecant la veu*)

¿Y tú de mi?...

RAMÓN

Però, dòna...

MARÍA

No hi ha dòna que hi valgui...

LLUÍS (*ab aire de reny amistós*)

¿Ja hi tornem?... A veure si m'hi hauré de formalisar...

MARÍA

Es aquet...

RAMÓN

Tú, si per cas...

TULA, (*acostantse a María, li diu baix*)

No sé com ets, tu també.

LLUÍS

¡Apa! A abrassarvos altre cop...

MARÍA

No, fins que s'ho mereixi.

RAMÓN

Fins que s'ho mereixi... ella...

LLUÍS

¡No sé qui es més beneyt, de l'un a l'altre!... (*Queda discutint ab en Ramón, tractant de persuadirlo, mentres Tula fa lo mateix ab Maria. Molta confusió.*)

TELÓ

TERCER ACTE

Despaig de la farinera. Al fons una gran finestra que deixa veure un cos d'edifici de la fàbrica, ab les obertures iluminades de part de dins, ab clarors de arch voltàich. Al cel hi relluen les darreres clarors del día. Durant l'acte se sent el rum-rum somort de la fàbrica. Per l'escena, cadires, prestatges, etc., y a l'esquerra una taula sobre la que hi ha llibres de comers y mostres de farina, embolicades ab paper blau. Sobre la taula, un llum elèctrich ab pàmpol vert. A cada banda de despaig, una porta.

ESCENA PRIMERA

RAMÓN *y al cap de poch* MARÍA

A l'aixecarse'l teló, Ramón està a la taula, tot atrafegat, consultant llibres y escrivint de temps en temps un instant, com si apuntés petits detalls. Passen uns moments en els que treballa en silenci y apareix Maria per la porta que vé de cara a la taula. Camina de puntetes y porta'l cabasset del ganxet. Sense que en Ramón la senti, va acostantse a la taula y quan hi es aprop, acosta'ls llabis sobre'l front d'ell y hi fa un petó sorollós. Ell aixeca'l cap, se mira fixament a María, li agafa les mans y diu:

RAMÓN

¡Que n'ets d'hermosa!

MARÍA (*bromejant*)

¿Sí? ¡Ara vegi!

RAMÓN

Y jo ¡que'n soch de felís! No cambiaría la

sort per la del milionari més rich de la terra, perque ben segur que, per rich que sigui, no haurà pogut comprar may un petó com aquet que tú acabes de regalarme.

MARÍA

¿Tant bó l'has trobat?

RAMÓN

No sé com explicartho... Mira: tot jo me'n sento remogut com d'una onada de vida, de forsa, de ventura... Abans d'entrar tu, me trobava cansat... ¡Déixat de tot un dia de feina extraordinaria! Donchs ara, ab el refors del petó, tornaría a treballar tot un dia més.

MARÍA

May ho hauria dit que'ls petons tinguessin aquesta virtut.

RAMÓN

No'ls petons... ¡Aquet petó!

MARÍA

Y ¿què té més aquet que un altre?

RAMÓN

Prou que té més, perque'm troba en un moment que marca una tongada de la meva vida... Un d'aquells moments decisius, en els que l'home, com si's trobés al cim d'una gran montanya, mira endarrera y veu ab orgull el camí fet; mira endavant y somriu d'esperansa, segur de que les seves forces el duran fàcilment al terme de la ruta... (*S'aixeca y s'acosta a María.*) Sí, María, figúrat que, d'ensà que som aquí, havia anat pujant, pujant, ab penes y fadigues... No't pots arribar a pensar lo dolorosos que m'eren els primers passos. Y això que me'ls guiava en Lluís... Però desprès, de mica en mica, se'm va anar desembrollant el camí y va aumentarme'l coratge... Y en Lluís, que

ho va conèixer, va anarse retirant de mica en mica, abandonantme a les meves propies forces... Sembla que m'hauría hagut d'esporuguir ¿oy? de que'm deixés sol... Donchs no: com més sol me veya, més coratge tenía y més goig trobava en el treball... Y ara venía una contrarietat y en triomfava; y ara se m'acudía un pensament y el posava en obra; y ara'l cervell me bullía rumiant un plan de negoci y fins que'l negoci era realisat m'omplía l'existencia... (*Pausa.*) ¡No ho hauría dit may que'l treball fos tant hermós!

MARÍA

Oh sí... Sembla mentida... ¡Com ens ha cambiat a l'un y a l'altre! Ara es deliciosa la vida.

RAMÓN

Ara les caricies són el repòs y serveixen de premi al treball y un les espera ab afició... Abans... (*Resta dubtant, com si no gosés acabar la frase.*)

MARÍA

Parla... Ja pots dirho clarament lo que penses d'abans, que per dolent que sigui lo que'n penses, no ho serà més que lo que'n penso jo,

RAMÓN

Abans .. les caricies eren l'esclat de l'aburriment... Quan no sabíem que fer, ens acaronàvem.

MARÍA

Y com que les caricies eren engendrades per l'aburriment, acabaven per aburrirnos...

RAMÓN

Y com que eren limitades per les nostres preocupacions, may ens satisfeyen..

MARÍA

¿Què vols dir?

RAMÓN

No, res...

MARÍA

No m'amaguis lo que penses... Tu dius que't trobes en un d'aquells moments que marquen una tongada de l'existencia... Donchs jo també, y per això he buscat aquesta ocasió de parlarnos a soles cara a cara... Me sento comensant una vida nova, Ramón... Y, d'alguns dies ensà, comprenía que a tu't succeía lo mateix.

RAMÓN

Ens trobem en el mateix cas... Sense dírnosho, l'un sabía lo que passava dintre de l'altre...

MARÍA

Tu nó... No ho sabs lo que passa a dintre meu...

RAMÓN (*somrient ab delicia*)

Ho endavino.

MARÍA (*com pera ferlo rumiar*)

No...

RAMÓN

Sí... Y per això he gosat retreure la limitació de les nostres festes d'abans... Lo que hi ha, es que la mateixa por d'errarme, me privava de dirten res... Volía y dolía ¿sabs?... Volía sortir de l'incertesa y no gosava preguntarten res per por de que no fos veritat tanta ventura. Però avuy, al sentir al front la impresió dels teus llabis, m'ha semblat que tot el meu esperit se'n trobés iluminat... Y m'han fugit els dubtes y la veritat ha resplandit a dintre meu... Després, quan t'he mirat els ulls, ha estat igual com si't vegés la con-

ciencia... Eren diferents dels altres díes aquests ulls. Te lluhíen lo mateix que aquell vespre, ja fa anys, en que'm vares anunciar que'l nostre amor havia florit per primera vegada... (*Pausa*) Digues, Maria ¿oy que't lluíen aclarits per la mateixa ventura?

MARIA (*tirantli els brassos al coll*)

¿M'estimes molt?

RAMÓN (*fentli un petó al front*)

¿Y m'ho preguntes?

MARÍA (*ab la veu trencada*)

Tinch ganes de plorar...

RAMÓN

¡Y ara! ¿per què?

MARÍA

Penso ab la nena... ¿Quí sab com s'ho pendrà això de no ser sola? (*Plora.*)

RAMÓN

Vaja, tonteta... ¡Quines coses de pensar, tu també!... Ben segur que quan ho sàpiga, no cabrà en pell d'alegria.

MARÍA

¡Déu t'escolti!

RAMÓN

¡No m'ha d'escoltar!

(Suaument, en Ramón fa acostar a la Maria en una cadira, fins que li fa asseure. Després la acarona ab les dues mans y la deixa pera tornar a darrera la taula a fer feina.)

MARÍA

¿Tens molta feina encara?

RAMÓN

Una mica.

MARÍA

Aixís...

RAMÓN

No, no't moguis.., M'agrada de sentirte aprop meu mentres treballo...

MARÍA

Potser te destorbi.

RAMÓN

Y ca ¡dòna!

MARÍA

Ja callaré, vaja.

(*Treu el ganxet y's posa a treballar. Ramón empren de nou la feina. Moment de quietut en el que's sent el rum-rum de la fàbrica. Al cap d'uns instants, María s'aixeca y va de puntetes cap a la finestra.*)

RAMÓN (*aixecant el cap.*)

¿Ahont vas?

MARÍA

Me sembla que he sentit la veu del pare...

RAMÓN

¿Vols dir?

MARÍA

N'estich segura... (*Dirigint la veu a fòra.*) Pare!

*La veu de l'*AVI JOSEH, *desde fòra*

¡Ola!... Bona nit... ¡Ja pujo! (*Maria y Ramón resten mirantse ab estranyesa y alarma.*)

MARÍA

¿Què hi deu haver?

RAMÓN

Res, dòna, no t'alarmis...

MARÍA

Me fa molt extrany això...

RAMÓN

Bé, no t'amoinis abans d'hora... Tot seguit sortirem de dubtes.

MARÍA

Potser ha succeit alguna desgracia.

RAMÓN

Sempre penses lo pitjor... (*Entra avi Joseph per la dreta.*)

ESCENA II

MARIA, RAMÓN Y AVI JOSEPH

MARÍA

¿Què passa?

AVI (*dissimulant.*)

Res no passa;... que us he volgut venir a veure, vethoaquí... ¡Feya una nit tant hermosa!... Y ¿què tal els cunills?... ¿Se us fan forsa?... Jo estich tot amoinat... Ab dos dies se me n'han mort dèu... Y això es també una de les causes que m'han fet venir... Necessito distreurem...

RAMÓN

Si que hi ha tingut desgracia.

AVI

Per lo que'm sab més greu, es per l'avi Salom... Avuy m'hi he topat y no més ab la rialleta que ha fet al saludarme, ja he conegut el goig que'n tenia. . Si no fos que no's poden fer judicis temeraris, pensaria que me'ls hi ha donat alguna mala cosa ¡ja veyeu!

MARIA

Deuen haver agafat la passa...

AVI

Podê sí, empró'l pensament ningú'l detura... (*Pausa, després de la qual se dirigeix a Ramón.*) ¿Que treballes encara?

RAMÓN

Si.

AVI

Dôs, continúa.

RAMÓN

No cal... Ja quasi estava llest...

AVI

Treballa, treballa, que'l treball es mitja vida ..

RAMÓN

Sent axís... si no li sab greu...

AVI

Fes... fes... Ja m'estaré ab la noya jo... (*Y al cap d'un moment que en Ramón ha reprès el treball, diu baix a la María*). ¿No heu pas vist en Lluís?

MARÍA (*també baix y alarmada de nou*)

No... ¿Què hi ha?

AVI

Havent dinat s'han disputat ab la Tula, y ell se n'ha anat enfaristolat com un cabo de reyalistes y no l'hem vist en tot el día més... Y axò'ns fa molt extrany, perque d'ensà que no porta'l negoci, no's movía may de casa... ¡Tením un disgust!... La Tula no ho sab que jo hagi vingut... Se pensa que soch a Rosari...

MARÍA

Si que es un mal de cap axò... (*Aixecant la veu*). ¿Sents, Ramón, lo que diu el pare?...

RAMÓN

¿Què diu?

AVI

No, ca... Res... Que desde havent dinat no hem vist en Lluís, y la Tula està ab ànsia... Ja sabem lo que son les dones... Y jo també hi estich una mica, perxô... Com que s'han disputat ¿sabs?

RAMÓN

¡Bo!... ¿Ara'ls ve'l disputarse a n'aquells?

AVI

Oh, a cada punt hi son... Per qualsevol cosa se neguiteja ara, en Lluís... Te dich, que entre les criatures y ell, la tenen ben marejada a la pobra Tula... De les coses més petites, ne fa un castell.

RAMÓN

Y ¿fa molt que dura això?

AVI

Veuràs, fa de mal dir, perque ha anat venint de mica en mica... Emprô lo d'avuy ha estat fort... Y tot perque en Manet ha trencat un plat... Una cosa o altra ha de fer, ¡pobra criatura! ¿no trobeu?... Després, que no volía pas ferho, l'infant... Donchs ell s'hi ha encès, com si hagués fet una grossa malifeta... Volía pegarli y tot ¡figúrat!

MARÍA

Té un gènit, també, aquell Lluís...

AVI

Vetaquí que ell va per pegarli y jo li dich: «¡Càlmat, home!...» Ell ha callat, però s'ha mirat a la criatura d'una manera que li ha arribat a fer por... Y ja'm tens a l'àngel de Déu fet una mar de llàgrimes... ¡Natural! ¡Es tant sentit aquell Manet!... Jo que allavores dich a n'en Lluís: «¿Veus? tot l'has espantat...»

«Millor», respòn ell... Jo callo... Y ell que no'm diu res, però dirigintse a la Tula, fà: «Ja les pujareu bé aquestes criatures, entre tu y el teu pare...» Jo m'ofench, acabo de dinar ab quatre esgarrapades y me'n vaig al galliner. Però al cap d'uns instants, sento gran aldarull dintre la casa, hi corro, y me'ls trobo a tots dos disputant de mala manera... «Vesten», deya ella, «no fas més que amoinarme ab els teus renys. Sembla que no més ne sàpigues tu de pujar les criatures...» «No», respòn ell: «tu y el teu pare sou els sabis... Jo crech que us heu proposat que tots siguin una colla de perdularis, sense lley ni respecte a ningú... Sort que jo hi soch...» «¡Axís no hi fossis may» crida ella, «perque lo que fas, es convertir la casa en un infern!... No sé com t'has tornat...» ¡Fillets de Déu! ¿ne volèu de desori?... Jo prou bregava per calmarlos, pero ¡cà! res hi valía... Com més anava, més s'enfaristolaven... Y veusaquí que, de mica en mica, han acabat insultantse y ell, agafant el barret, ha sortit de casa tot cremat y ja no l'hem vist més... Y tinch por que no hagi fet un cop de cap...

RAMÓN

¡Y ara!... No sigui criatura, vostè també...

MARÍA

Oh ¿quí sab?

AVI

De disgustat, n'estava molt...

RAMÓN

Bé, home, però no tant...

AVI

Viu molt neguitós en Lluís... (*Pausa. Ramón està una estona peusatiu, y després pregunta):*

RAMON

Digui, pare, sempre que's disputen, ¿es per coses tant importants com la d'avuy?

AVI

Si fa o no fa.

RAMOÑ

Molt bé.

AVI

¿Còm, molt bé? Molt malament, dich jo.

RAMON

Bé, es igual... Tot plegat no té cap importancia.

AVI

Si, sí... Haguessis de presenciarho com jo.

RAMÓN

Tot s'apanyarà: no s'hi amoini... (*Se sent al lluny un cop de campaneta*),

MARÍA

¿Sentiu? Truquen al reixat del jardí... ¡Ay!... me sembla que avuy passarà una desgracia... El cor me fa uns salts... Ni tant sols goso acostarme a la finestra... Senyor, Senyor, quina angunia...

RAMÓN (*després de mirar a fòra*)

Es la Tula... No t'alarmis, dòna...

AVI

Déixem amagar, que encara si'm veya aquí, acabaría d'esverarse. (*Desapareix per l'esquerra*).

MARÍA

Ja tenen rahó de dir que cada casa es un món... ¡Ves qui havía de pensarsho den Lluís y la Tula!... Estich tota espantada... Tota jo tremolo... Mira...

RAMÓN

A veure si faràs la tonta ara tu...

ESCENA III

MARÍA, TULA y RAMÓN

TULA (*entrant esverada*)

¡Ay!... (*s'asseu*). ¿Que heu vist en Lluís?... Bona nit... ¡Ay! desde havent dinat que es fòra de casa... No sé què li dèu haver passat o que dèu haver fet... ¿L'heu vist vosaltres?

RAMÓN

Revinchte, dòna...

TULA

Ja conech que no l'heu vist... ¡Déu méu, quína desgracia!

RAMÓN

Prô ¿què ha passat?

TULA

Jo'n tinch la culpa... En Lluís es un bon marit, però jo no'l sé portar... Soch una tonta, una mala muller... ¡Pobre Lluís!...

RAMÓN

Bé, vaja, càlmat, que tot plegat no serà res...

MARÍA

Està clar, dòna...

TULA

Però, ¿no l'heu vist vosaltres?

RAMÓN (*no sabent què dir*)

Sí... no, no l'hem vist, però... ¡calla! que ara'l sento que enrahona ab el jardiner.

TULA (*aixecantse y parant l'orella*)

Ay sí... Sí que es ell... (*Cridant*). ¡Lluís! ..

RAMÓN (*tapantli la boca*)

Calla... Deixeumhi sol...

TULA

No, nó... Podê'l faries enfadar...

RAMÓN

No dòna, si justament hem de parlar de coses del negoci... (*A María*). Aneu, aneu ab el vostre pare.

TULA

¿Còm? ¿El pare es aquí?

MARÍA

Be hi es.

TULA

Míratel el dolentot... Y'm deya a mi que no m'alarmés... ¡Pobre pare!... Es un tros de pà... (*A Ramón*). No us enfadeu ¿sents? (*Se'n va per l'esquerra*).

RAMÓN

¿No't dich que hem de parlar del negoci?

ESCENA IV

RAMÓN *y* LLUÍS, *que entra molt enmurriat al cap d'uns segons d'estar sol en Ramon*

LLUÍS

¡Hola!

RAMÓN

Hola també.

LLUÍS

¿Què fa la María?

RAMÓN

Bé, gracies a Déu... ¿y la Tula?

LLÍUS

Això més aviat pots saberho tu, que l'has vista de més poca estona. (*Pausa. Com si par-*

lés sol). ¡Està be això de deixar les criatures a casa, a n'aquestes hores!

RAMÓN (*ab ironía*)

¡Oh, sí! ¡Com que no teníu prou servey y de confiansa!...

LLUÍS

Ja conech que entre ella y el sogre't deuen haver confessat... ¡Quín parell ella y el sogre! Jo estich que entre tots dos m'escursaràn la vida...

RAMÓN

Ets injust, Lluís...

LLUÍS

Tu hi haguessis de raure... Creume, Ramón, jo'm consumeixo... Les criatures son el meu torment...

RAMÓN

Sí que has cambiat de manera de pensar... ¿No'm deyes abans que lo que'm faltava a mí era mitja dotzena de criatures?...

LLUÍS

Era molt diferent el cas... T'has de fer el càrrech que entre la dòna y el sogre me les malvesen. Els ho deixen passar tot, me les abonen contínuament, per disbarats que fassin... Mira: avuy mateix en Manet ha trencat un plat... ¿Creuràs que ho han pres com una gracia?

RAMÓN

¿Què'm contes? ¡Això es terrible!

LLUÍS

Si te'n burles, me'n entorno...

RAMÓN

No voldría pas que ho fessis, perque t'haig de parlar d'una cosa molt important.

LLUÍS

¿Del negoci?

RAMÓN

Hi té relació.

LLUÍS

Donchs, val més que esperem una altra hora... o un altre día.

RAMÓN

No, ha de ser avuy... ara mateix...

LLUÍS

¿Tanta pressa tens?

RAMÓN

Tanta...

LLUÍS (*de mala gana*)

Donchs, explícat. (*Pausa*).

RAMÓN

He pensat... hem pensat ab la María, tornar a viure a Barcelona...

LLUÍS

Tan beneita es la María com tu...

RAMÓN

No fa per nosaltres, aquesta vida... Sobretot per mí.

LLUÍS

Val més que torneu a la que duyeu abans...

RAMÓN

¿Encara 'goses retrèuremela després de la que portes tu?

LLUÍS

El cas es molt diferent... Jo no hi tinch cap culpa...

RAMÓN

Bé, tant se val... No cal que ho discutim això... El cas es que jo me'n vaig. Ara ja sé lo que es negoci y com que m'han ofert un càrrech important en una empresa de nova creació, crech obrar bé acceptantlo.

LLUÍS

Magnífich... ¡D'això se'n diu agraiment!

RAMÓN

Jo ho sento molt, però, ben mirat, tu en tens una mica de culpa de que me'n vagi...

LLUÍS

Ja m'agradaría que m'expliquessis per què.

RAMÓN

Perque m'has deixat massa abandonat a les meves propies forses.

LLUÍS

Encara me n'hauríes de donar les gracies.

RAMÓN

Y te les dono...

LLUÍS

Però te'n vas. (*Pausa*).

RAMÓN (*confidencial, acostantse a Lluís*)

Mira, Lluís... Al principi, quan vares comensarme a ensinistrar en el negoci, me semblava que no hi arribaría a entendre may rès... Tot ho veya embrollat; per tot ovirava barreres que m'entrebancaven els passos... Però, de mica en mica, vaig anarme orientant y descobrint els encants del camí pel que tu em guiaves... Era un món nou tot això per mí... Y tot m'interessava y per tot hi veya motius de joya... Y entrava a la fàbrica y'm semblava que tots aquells corrons y volants jo ajudava a ferlos moure... La pols del treball

que al principi'm feya angunia, m'anava semblant adorable... Era un altre home... Però quan me comparava ab tu, me veya petit y pensava: «¿què compòn lo que faig jo, comparat ab lo que ha fet en Lluís?... Ell ho ha creat, ho ha fet néixer tot això; jo no més soch un de tants y tants engranatges com ho fan anar... Y encara no soch tant, perque si un dels engranatges no ajustava, tot el mecanisme'm patiría, mentres que si jo no hi fos, tot aniría ab la mateixa marxa. En cambi, si no hi fos en Lluís, fòra igual que si s'espatllés el motor, que tot quedaría empantanegat.,.» Però, poch a poch, varen anarse cambiant els papers. Y a l'últim, tu't vares anar convertint en un engranatge més y el motor vaig ser jo... Y tu vares acabar retirante y jo sent la pessa que aguantava tot aquest organisme. Lo que hi ha es que jo no soch ferro com el motor y com tu... Y vetaquí, que lo que tu aguantaves sense esfors, a mí me l'exigeig extraordinari... No tinch la còrpora prou ben trempada per soportar tot sol l'empenta del negoci...

LLUÍS (*aixecantse*)

Bé, vaja, entesos... No necessites tantes retòriques, home, per dir que vols algú que te ajudi a portar la càrrega... Haguéssis comensat per aquí y ens hauríem entès desseguida... Perque suposo que allò del càrrech que t'han ofert, deu ser una bola per ferme entrar a la rahó...

RAMÓN (*confós*)

Home, tant com una bola... Alguna cosa hi ha...

LLUÍS

Però es alguna cosa que desapareixerà si jo't dich que deixaràs de ser sol a dur el negoei.

RAMÓN

Potser sí.

LLUÍS

¿Còm, potser? Aquí no hi ha potser que valgui, perque si no'n tens prou ab els dependents que tenim, ne farem venir mitja dotzena més.

RAMÓN

Ja veig que no farem res.

LLUÍS

¿Per què?

RAMÓN

Perque no son dependents lo que vuy... Els dependents no curaríen de res... Lo que jo necessito es tenirte altre cop al meu costat.

LLUÍS

Això no pot ser... Estich cansat, Ramón... He treballat massa pels anys que tinch... Lo que he fet jo abans dels quaranta anys, molts no ho han fet a seixanta...

RAMÓN

Però'l treball t'ha enfortit y ets més robust tu ara, de lo que ho era jo a vinticinch anys... Creume, Lluís... Tot el neguit que't consum, no es altra cosa que l'excés de repòs, l'angunia de les forses sobreres que't revolucionen els dintres... Has descansat abans d'hora y el descans t'ha represès... Recòrdat de mí... Jo no havía treballat may y'm trobava patint de la mateixa malaltía que pateixes ara tu, sinò que en tu ha agafat un caràcter més virulent, perque t'ha agafat de sobte...

LLUÍS

Estàs de broma, noy...

RAMÓM

No ho creguis... Quan jo patía'l mateix mal, tu, com si llegissis dintre méu, vares endevinàrmel. Y si jo, de bon principi, hagués

cregut els teus concells, no hauría arribat allà hont vaig arribar... Donchs ara, s'han cambiat els papers... Ara'l malalt, ets tu, y el metge, jo... (*Ab fermesa*). Y jo't dich: ¡Pòsat en cura!

LLUÍS (*pensatiu*)

Bé, bé, ja'n parlarem de tot això. (*S'asseu y resta com encantat. Pausa*).

RAMÓN (*acostàntseli*)

¿No ho veus, Lluís, que totes les fatigues que passes, te venen d'un malt entès?... ¿No ho veus que anyores el treball?

LLUÍS (*ab un gest d'amoinat*)

No siguis pesat, home...

RAMÓN

Es que voldría sentirte a dir que no m'erro... Voldría vèuret convensut de la veritat...

LLUÍS

Home, jo no t'amoinava pas tant, quan tu ocupaves el lloch del malalt y jo el del metge. (*Pausa. Lluís està assegut. Se sent el rum-rum de la fàbrica*).

RAMÓN (*insinuaut, referintse a la fàbrica*)

¿Sents quina remor?... Es la teva obra que canta; es l'obra que durant tant temps t'ha omplert la vida... Es l'obra que progressa sense aturarse, com t'has aturat tu... ¿No't sembla que't cridi?... A mí, sí que m'ho sembla... Me sembla que't diu que no era hora encara que la abandonessis... Escólta bé, Lluís... Ella es forta de la teva fortalesa... ¡Quín orgull més llegítim per tu! (*Lluís somriu de satisfacció, y Ramón agafantlo per la mà, el fa aixecar y l'acompanya cap a la finestra*). Vína, contémplal aquest rusch de treball... Sembla que tota l'encontrada'n trontolli.

LLUÍS (*encisat*)

Sí que es hermosa la fàbrica, desde aquí...

RAMÓN

Y encara no ho sabs tot... Encara no sabs que aquest any s'han fet grans progressos en les ganancies...

LLUÍS

¿Es a dir que marxa bé'l negoci?

RAMÓN (*mostrantli'ls llibres de comptes*)

Míratho tú mateix... ¿Veus? La fàbrica sola ens haurà produit trenta mil duros de ganancia aquesta any...

LLUÍS

Això es esplèndit, noy... ¡Magnífich!... Podíes ben dir que'l cambi de motor perjudicava l'organisme... ¡Y què ha de perjudicar! Si'n sabs més que jo...

RAMÓN

Es favor... mestre.

LLUÍS

Es justicia... deixeble. (*Segueix repassant ab molta atenció el llibre que fulleja, fins que al cap d'una estona, aixeca'l cap y diu guaitant fixo a Ramón*): ¿May diríes què pensava?

RAMÓN

Tu diràs.

LLUÍS

Que encara que jo volgués, no estaría bé que jo tornés aquí, al teu costat... Fora igual que si posesim dos motors per fer la forsa de un sol... ¡Malaguanyada energía!

RAMÓN

Podríem aixamplar el negoci... ¡Justament a mí...

LLUÍS

¿Què?

RAMÓN

Molt senzill; que'm convé aixamplarme'l camp d'acció, perque se m'acosten nous gastos.

LLUÍS

¿Y això? (*Surten de puntetes María y Tula y sense ser vistes per ells, van cada una darrera del seu marit*).

RAMÓN

Res... que per seguir els teus concells... hem comensat a anar per la mitja dotzena.

ESCENA V

Dits, MARÍA *y* TULA

MARÍA (*després de donar un copet a la galta den Ramón*)

¡Dolent! Ja ho has hagut de dir...

RAMÓN

¡Y ab tota honra!

MARÍA

¡Míratel el babau!

LLUÍS

¿Que ja ho sab la Tula?

TULA

Sí que ho sé, senyor mal gènit.

LLUÍS

Perdónam...

TULA

No ho mereixes pas gaire.

LLUÍS

¿Per què?

TULA

Perque nó.

MARÍA

Bé vaja, dóna, tu també.

LLUÍS (*a María*)

Déixala estar... ¿No ho veus que fa estona que'm vol abrassar y no sab com posarshi?... ¡Prou que la conech a la meva dòna!.., Si es la bondat mateixa...

TULA (*abrassantlo*)

D'això't refíes... (*De sobte*). Però demà, no't vuy a casa... Al dematí, te'n vas a passeig; a la tarda, te'n vas a passeig; havent sopat, te'n vas a passeig...

LLUÍS

¿A passeig?... ¡Oh, cà! no tinguis pas por... A la taleya... a treballar...

TULA (*ab recansa*)

¿Y no't tindré may a casa?...

LLUÍS

¿En què quedem?... ¿M'hi vols o no m'hi vols?

TULA

Veuràs... un terme mitg... Vuy que't distrequis... Que no fassis com abans, que may teníes una hora per mí, ni com ara, que de tantes que'n tens, acabes per aburrirte de la meva presencia...

RAMÒN

Ben dit, ¡noya! ¿No ho trobes, Lluís?... Digues...

LLUÍS

¿Que vols que't digui, home, si parles com un llibre?

ESCENA ÚLTIMA

Dits y AVI JOSEPH

AVI JOSEPH (*entrant*)

Molt bé... Jo per allà dins passant ansia per en Lluís y vosaltres aquí, sense dirme res de que l'haguessiu trobat... ¡Ja't dich jo!...

LLUÍS

Es que tractàvem qüestions molt importants. Parlavem de montar un granja avícola.

RAMÓN

¿Ab què surt ara aquest?

AVI

Y jo la dirigiré... Molt ben pensat... Forsa viràm... forses incubadores ab tots els avensos moderns... Me n'alegro, no més per la rabia que tindrà l'avi Salom...

LLUÍS

Y parlàvem també de buscar padrins.

AVI

¿Per quí?

RAMÓN

¿Que no hem de tenir cap més fill la María y jo?

AVI

¿Parleu formals?

RAMÓN

Formals.

AVI

¡Noy, que bé! Un nét més y tota una granja... Felicitat complerta... (*Enronda ab un bras el cos de la María y ab un altre'l de la Tula y se les contempla encisat*).

RAMÓN (*a Lluís*)

¿Per què ho has dit això de la granja? ¡Quína manera de burlarten, pobre avi Joseph!

LLUÍS

¿Quí t'ho ha dit que me'n burlava?... ¿No hem acordar aixamplar el negoci? Donchs, aixamplemlo ab la granja y femlo felís, que prou s'ho mereix.

TELÓ

FÉ D'ERRADES

Tot repassant els fulls tirats, l'autor s'ha adonat d'algunes petites errades, d'aquelles que'l bon sentit del lector sol esmenar. Per exemple: en cert indret del primer acte, en Lluís diu:

«—¡Quín honor! Tot jo estich esgarrifat», etc.

Y el lector, ab aquell bon sentit tradicional, ja haurà comprès que lo que ha de dir en Lluís, no es: «¡Quìn *honor*!», sino ¡Quín *horror*!»

Si es que alguna companyía se sent temptada a la representació d'aquesta obra, se li prega l'esmena. Y l'agraeix desde ara,

L'AUTOR.

Obres de l'autor

Arràn del cingle (novela) . . .	3	ptes.
Els habitants de la lluna (novela) (1)	2	»
Veusaquí que una vegada... (rondalles pera noys (2). . .	1 50	»

Teatre

La joya, tragedia vulgar en un acte.	1	»
La sardana dels promesos, obra lírica en un acte (3). . .	20	»
La fortuna boja, comedia en quatre actes	2	»
Un cop de vent, pas de comedia.	50	»
El comensar de les coses, comedia en quatre actes	2	»
Les anguníes del repòs, comedia en tres actes	2	»

(1) Edició de la *Ilustració Catalana.*
(2) Biblioteca popular «Patufet». Ilustracions de l'*Apa.*
(3) Edició popular de *La novela catalana.* Música del mestre Esquerrà.

BIBLIOTECA "DE TOTS COLORS"

	Pessetes	
La llàntia del odi, tragedia en quatre actes, per Gabriele d'Annunzio. . .	2	
La fortuna boja, comedia en quatre actes, per Joseph Morató.	2	
Papà ministre, drama en tres actes, per Gerolamo Rovetta.	2	
¡Por! comedia en un acte, per Felix Duquesnel. (agotada)		50
Els mestres contistes. Volum primer. .	1	
La campana submergida, rondalla escénica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann.	2	
Les ales de cera, comedia en dos actes, per Manel Folch y Torres. . . .	1	50
Cor delator, monòlech, per Edgar Poe.		25
L'assumpció de Hannele Mattern, drama d'ensomni en dos actes, per Gerhart Hauptmann.	1	50
Els pobres menestrals, obra en tres actes, per Adrià Gual	2	
Els mestres contistes, Volum segón.	1	
Els picarols, rondalla de l'Alsacia en tres actes, per Erckmann-Chatrian.	2	
Joventut de Príncep, comedia en cinch actes, per Wilehlm Meyer Forster.	2	
Gent d'ara, comedia en dos actes, per Eduard Coca y Vallmajor	1	50
Un cop de vent, pas de comedia per Joseph Morató		50
Cavallería Rusticana, Escenes sicilianes, per G. Verga.		75
Rosa Bernd, drama en cinch actes, per Gerhart Hauptmann.	2	

	Pessetes	
L'honor, topo en un acte, per Apeles Mestres.		50
Els mestres contistes. Volum tercer . .	1	
La familia Rocamora, drama en quatre jornades, per Pompeu Crehuet. . .	2	
Un joch de cartes o Memorialistes ab lletra menuda, sainet en un acte, per Manel Folch y Torres.		75
El pobre Enrich, llegenda germànica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann.	2	
La morta, quadro dramàtich, per Pompeu Crehuet	1	
L'enrenou del poble, quadro de costums en un acte, per Felip Palma. . . .		75
El comensar de les coses, comedia en quatre actes, per Joseph Morató. .	2	
Llibre del actor, per J. Ferràn Torras.	1	
Flames en l'ombra, drama en tres actes, per A. Butti.	2	
Les precioses ridícules, comedia en un acte, per Molière.	1	
Drama d'humils, un acte, per J. Puig y Ferreter.	1	
Nit de neu, drama en un acte, per Robert Bracco.	1	
Pèl de Panotxa, obra en un acte, per Jules Renard		
L'Agricultor de Xicago, comedia en dos actes, per Gabriel Timmoy. .	1	50
G*aziel*, poema lírich-dramàtich en un acte, per Apeles Mestres. . . .	1	
Les anguníes del repòs, comedia en tres actes, per Joseph Morató. .	2	

DE TOTS COLORS

Preu: 2 pessetes